

SABA PACKAGE 2.0

(Hierna: 'Bestuursakkoord')

zoals overeengekomen tussen

HET OPENBAAR LICHAAM SABA

en

DE STAAT DER NEDERLANDEN

waarin

Saba en de ministeries de gezamenlijke prioriteiten voor de periode 2022-2025
vaststellen

Een DUURZAAM en ZELFVOORZIENEND Saba

In vier thema's en tien ambities

Thema 1: Bestaanszekerheid en sociaal welzijn

1. *Armoedebestrijding, verlaging kosten van levensonderhoud*
2. *Een gezonde samenleving*
3. *Het benutten van (potentieel) talent*

Thema 2: Economische ontwikkeling en ruimtelijke ordening

4. *Reductie van de kosten van ondernemerschap, diversificatie van de economie, duurzaam toerisme*
5. *Doorlopende ontwikkeling van infrastructuur, ruimtelijke ordening en waterbeheer*

Thema 3: Klimaat en natuur

6. *Versnelde transitie naar hernieuwbare energie voor kostenverlaging*
7. *Ontwikkeling van natuur en milieu, lokale voedselproductie en afvalbeheer*

Thema 4: Goed bestuur

8. *Een betere publieksdienst*
9. *Betere openbare veiligheid, meer legitimiteit en betrouwbaarheid van het openbaar bestuur*
10. *Een moderne, robuuste en werknemersgerichte organisatie op basis van solide financiën*

Kernboodschap

Sinds de ontmanteling van de Nederlandse Antillen op 10 oktober 2010 zijn Bonaire, Saba en Sint Eustatius openbare lichamen geworden in het Koninkrijk der Nederlanden, ook wel bijzondere gemeenten genoemd. De structuur van deze bijzondere gemeenten is vergelijkbaar met de gemeentelijke structuur in Europees Nederland.

De lokale en nationale overheid werken binnen deze structuur op constructieve, resultaatgerichte wijze samen. Hoewel de vruchten daarvan geplukt worden door de bewoners van Saba enerzijds en Europees Nederland anderzijds, zijn er nog steeds dingen die beter kunnen. Hiervoor moeten lokale en nationale overheden effectief blijven samenwerken op basis van hun respectieve verantwoordelijkheden.

In dit Bestuursakkoord, Saba Package 2.0, worden de vervolgstappen in deze constructieve samenwerking uiteengezet. Op 3 april 2018 besprak het lokale bestuur van Saba de Saba Package voor het eerst met de stuurgroep Caribisch Nederland (CN), die bestaat uit topambtenaren van alle ministeries. Het gesprek ging vooral over de ontwikkeling van Caribisch Nederland. Het idee was om een document op te stellen waarin het Openbaar Lichaam Saba (OLS) en de Staat der Nederlanden overeenkwamen hun gezamenlijke ambities voor Saba ten uitvoer te brengen. Het was de wens van het Bestuurscollege van Saba ('**Bestuurscollege**') om eendrachtig met de Staat der Nederlanden samen te werken aan gemeenschappelijke ambities die van invloed zijn op de lokale gemeenschap.

De eerste Saba Package die door de Staat der Nederlanden en het OLS werd overeengekomen, verliep in mei 2022. Die overeenkomst hielp met het prioriteren, managen en realiseren van diverse doelen, zoals het upgraden van de recyclingfaciliteit, het verlengen van de juridische pilot, het aanleggen van een waterdistributienetwerk, het openen van een waterbottelarij (Saba Splash), het verbeteren van de publieke voorlichting en het vergroten van de capaciteit van het lokale bestuur. Saba Package 2.0 is een algemene overeenkomst tussen het OLS en de Staat der Nederlanden waarin beide partijen aangeven hoe ze de verdere ontwikkeling van het eiland voor zich zien en uiteenzetten wat de gedeelde ambities zijn en hoe die ten uitvoer moeten worden gebracht.

In 2019 publiceerden de Raad van State en het Interdepartementaal Beleidsonderzoek Koninkrijksrelaties (IBO) een rapport over de coördinerende rol van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de huidige relatie tussen de Staat der Nederlanden en (onder andere) het OLS. De toenmalige minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gaf toen aan een groot deel van de aanbevelingen te willen overnemen. Er werd daarop een programma ontwikkeld waarin verschillende werkgroepen, bestaande uit BZK en afgevaardigden van onder andere het OLS en betrokken ministeries, de diverse aanbevelingen in concrete voorstellen, adviezen en maatregelen hadden vertaald. Elementen van deze reactie en de vervolgstappen zijn in dit Bestuursakkoord/Saba Package 2.0 opgenomen.

Het algemene doel van Saba Package 2.0 is een duurzaam en zelfvoorzienend Saba, op basis van vier (4) thema's en tien (10) ambities. Dit Bestuursakkoord wordt verder uiteengezet in een jaarlijkse uitvoeringsagenda, bestaande uit een financieel en praktisch gedeelte. Deze agenda bevat onder andere aanvullende informatie over financiën, maatregelen, verantwoordelijkheden en planning. De eerste uitvoeringsagenda heeft betrekking op de periode half juni 2022 tot half juni 2023 en is als bijlage A aan dit Bestuursakkoord toegevoegd.

PARTIJEN:

- A. de Staat der Nederlanden, hier vertegenwoordigd door drs. A.C. van Huffelen, staatssecretaris Koninkrijksrelaties en Digitalisering (hierna te noemen '**de Staat**'); en

- B. het Openbaar Lichaam Saba, hier vertegenwoordigd door gedeputeerde B. Zagers (hierna te noemen '**OLS**' of, samen met de Staat, '**Partijen**'),

OVERWEGENDE DAT

- Saba op 10 oktober 2010 een openbaar lichaam werd, waarna de bestuursorganen van OLS (zijnde het Bestuurscollege, de Eilandraad en de gezaghebber van OLS) en elk van de ministeries zich gezamenlijk zijn gaan inzetten voor de verdere ontwikkeling van Saba en de levensstandaard van de eilandbewoners;
- De eilandbewoners de vruchten moeten plukken van de effectieve samenwerking tussen Partijen, en die resultaten duidelijk moeten zijn voor zowel de eilandbewoners als voor het Europese deel van Nederland. Dat betekent dat de effectieve samenwerking tussen de lokale en nationale overheid moet worden voortgezet op basis van hun respectieve verantwoordelijkheden;
- Partijen hun samenwerking voor het eerst formaliseerden in een overeenkomst tussen de Staat en OLS, de 'Saba Package' geheten (d.d. juni 2019), die verliep in mei 2022;
- Partijen erkennen dat er nog steeds werk te doen is op Saba en derhalve een tweede Saba Package willen aangaan, zoals beschreven in deze overeenkomst tussen beide Partijen (hierna te noemen '**Tweede Saba Package**', '**Saba Package 2.0**' of '**Bestuursakkoord**');
- Partijen erkennen dat deze Tweede Saba Package een overkoepelende verbintenis is op basis van vier (4) thema's en tien (10) ambities, te concretiseren in een jaarlijkse uitvoeringsagenda (financieel en praktisch overzicht), op te volgen door een jaarlijks voortgangsrapport in combinatie met een uitvoeringsagenda (financieel en praktisch overzicht) voor het daaropvolgende jaar; en
- Bestaande uitvoeringsagenda's, projecten en andere overeenkomsten van kracht blijven zodra dit Bestuursakkoord van kracht is geworden,

KOMEN HIERBIJ OVEREEN:

Hoofdstuk 1 – Visie en perspectief

Artikel 1. Visie en perspectief

OLS heeft een visiedocument opgesteld genaamd 'Saba's Vision 2030', terwijl BZK onlangs de 'Hoofdlijnenbrief Koninkrijksrelaties' heeft gepresenteerd.¹ De richting en inhoud van deze twee documenten zijn in deze Tweede Saba Package samengevat in diverse thema's en ambities. Partijen komen hierbij overeen zich in de periode 2022-2025 met name in te zetten voor vier (4) thema's en tien (10) ambities, zoals in dit Bestuursakkoord uiteengezet. Daarbij zorgen Partijen ervoor dat zij en alle andere betrokken partijen zich zo goed mogelijk zullen kwijten van hun taak. De ambities zijn bewust niet genummerd en zijn alle tien even belangrijk.

Artikel 2. Aanpak

Net als bij de eerste Saba Package wordt de 'ruggengraat' van Saba Package 2.0 gevormd door een resultaatgerichte, op gedeelde verantwoordelijkheid en daadkracht

¹ kamerbrief-over-hoofdlijnen-beleid-koninkrijksrelaties.pdf (overheid.nl)

gebaseerde aanpak waarbij de praktische samenwerking tussen sleutelfiguren in beide besturen een belangrijke rol speelt.

Partijen komen overeen dat ze de constructieve, transparante en resultaatgerichte aanpak van de vorige jaren voortzetten en zorgen dat alle betrokken zich zo goed mogelijk kwijten van hun taak. Wat betreft de ambities komen Partijen overeen dat als meerdere ministeries betrokken zijn bij een bepaald onderwerp (en het dus een interdepartementaal onderwerp betreft), dat onderwerp extra aandacht krijgt van BZK in zijn rol als coördinerende partij voor en tussen de ministeries van Europees Nederland enerzijds en voor en tussen de eilanden in Caribisch Nederland anderzijds. Er is regelmatig contact tussen betrokken partijen, waaronder het Bestuurscollege en BZK, aangaande de voortgang, uitdagingen, knelpunten en mogelijke oplossingen. Het Bestuurscollege en BZK stellen een financiële sectie met maatregelen (uitvoeringsagenda) op, evenals een jaarlijks voortgangsrapport in combinatie met de uitvoeringsagenda (financieel en praktisch overzicht) voor het daaropvolgende jaar. Deze documenten vormen een inherent onderdeel van Saba Package 2.0 en bevatten een uitwerking van de financiën, planning en verantwoordelijkheden.

In deze Tweede Saba Package committeren het Bestuurscollege en de betrokken ministeries zich ook aan het oplossen van problemen die vanwege hun complexe aard nog niet zijn opgelost. Methoden die gebruikt worden om een doorbraak te forceren zijn:

- Coördinatie: BZK faciliteert uit hoofde van zijn coördinerende rol het overleg tussen de diverse partijen en stuurt aan op praktische oplossingen die het belang van de eilandbewoners zo goed mogelijk dienen;
- Escalatie: opschalen binnen het verantwoordelijke ministerie, opschalen tot aan de stuurgroep CN en zo nodig hoger (bewindspersonenoverleg);
- Pilots: samen dingen uitproberen (de exacte uitvoering is afhankelijk van het ministerie in kwestie);
- Interdepartementale taskforce: voor systemische tekortkomingen waarvoor meerdere ministeries verantwoordelijk zijn.

Artikel 3. Stap voor stap naar gelijkwaardigheid

De afgelopen jaren hebben duidelijk gemaakt dat de kwaliteit van de huidige wet- en regelgeving in Caribisch Nederland adequate oplossingen voor problemen vaak in de weg zit. De regelgeving in Caribisch Nederland, die gebaseerd is op verouderde Antilliaanse wetten, passen niet bij de huidige lokale omstandigheden. Bovendien kunnen er discrepanties ontstaan tussen de daadwerkelijke lokale situatie en de 'geest van de wet'. Partijen zijn het erover eens dat dit in de komende jaren onderzocht en veranderd moet worden. Partijen werken samen om te zorgen dat niets de verdere ontwikkeling van Caribisch Nederland in de weg staat.

Wat betreft de bestaande regelgeving en het beleid van Europees Nederland is het ook de ambitie om (waar mogelijk) te harmoniseren en (waar nodig) te differentiëren. In de komende paar jaar moet de huidige legislatieve achterstand geleidelijk aan worden ingelopen. Dit moet voor meer gelijkwaardigheid zorgen tussen burgers in Europees en Caribisch Nederland. Werken aan meer gelijkwaardigheid in wetgeving en beleid in Europees Nederland betekent ook dat – in het geval bepaalde taken historisch gezien gedecentraliseerd zijn – de diverse ministeries en het Bestuurscollege moeten samenwerken om te kunnen bepalen of het proces ook voor Caribisch Nederland goed en correct is verlopen.

Om dat te kunnen bewerkstelligen moet het lokale bestuur van Saba een stevige fundament krijgen. De tien (10) in dit Bestuursakkoord genoemde ambities kunnen

alleen worden gerealiseerd als het lokale bestuur van Saba over de financiële middelen en uitvoerende capaciteit beschikt om alle taken uit te voeren. De diverse ministeries en het Bestuurscollege zetten zich in om dit belangrijke punt ten uitvoer te brengen en zorgen ervoor dat alle betrokken zich zo goed mogelijk van hun taak kwijten.

Artikel 4. Het 'comply or explain'-principe

Sinds de respons van de Staat der Nederlanden in 2019 op de adviesrapporten van de Raad van State en de IBO is het principe van 'comply or explain' de norm geweest voor nieuwe beleidsdoelen, intensiveringen en regelgeving. Het uitgangspunt daarbij was: *'Het doel van "comply or explain" is om een gelijkwaardig resultaat te verkrijgen op basis van een gelijkwaardige inzet binnen de mogelijkheden van Caribisch Nederland.'*² De invulling van deze aanpak wordt op het moment nog uitgewerkt door BZK en de betrokken afdelingen en zal worden opgevolgd door besluitvorming en actie.

Artikel 5.

Thema 1: Bestaanszekerheid en sociaal welzijn

Visie:

De lokale en nationale overheid zetten zich in voor verbetering van sociale zekerheid en welzijn op Saba. Bestaanszekerheid en armoedebestrijding in Caribisch Nederland is ook een belangrijk thema in 'Saba's Vision 2030' en de 'Hoofdlijnenbrief Koninkrijksrelaties'. In een duurzaam, zelfvoorzienend Saba zijn de eilandbewoners zelf verantwoordelijk voor het vormgeven van hun leven. Aan de andere kant is de inzet van meerdere partijen nodig, waaronder die van de nationale en lokale overheid, om te zorgen voor een veilige, motiverende en gezonde sociaaleconomische omgeving waarin eilandbewoners met plezier kunnen wonen en werken. Maatschappelijke ondersteuning is ook beschikbaar voor (financieel) hulpbehoevenden. Dat is niet alleen goed voor de huidige gemeenschap, maar ook voor toekomstige generaties. Het is algemeen bekend dat kinderen die opgroeien in een gezonde, stabiele omgeving veel betere vooruitzichten hebben dan kinderen in andere omstandigheden.

Uitwerking van de visie:

- Partijen werken samen aan gelijkwaardige, maar niet noodzakelijk gelijkende faciliteiten en regelgeving voor Saba en Europees Nederland. Het is belangrijk dat er ruimte wordt gelaten voor speciale aanpassingen aan de situatie in Caribisch Nederland.
- Zowel de lokale als nationale overheid zet zich in voor het verkleinen van de kloof tussen inkomen en kosten van levensonderhoud (met name voor lagere inkomens).
- De achterliggende principes zijn persoonlijke verantwoordelijkheid en zelfstandigheid van de eilandbewoners. Bovendien moet er waar nodig goed toegankelijke maatschappelijke en ouderschapssteun worden gegeven.
- Het lokale bestuur zet zich in voor een gezonde levensstijl en blijft werken aan verbetering van de volksgezondheid.
- In algemene zin moeten de eilandbewoners voldoende ontwikkelingsmogelijkheden krijgen. Concreet betekent dat horizontale en verticale carrièremogelijkheden in de diverse sectoren (intern) of in verschillende lokale, regionale en nationale organisaties (extern).

1. Armoedebestrijding, verlaging kosten van levensonderhoud

- Armoedebestrijding vereist een geïntegreerde aanpak. De Staat der Nederlanden reduceert, samen met het lokale bestuur van Saba en andere betrokken partijen, waar mogelijk de tarieven van telecommunicatie, huur en kinderopvang in zijn streven de drempelwaarden van het sociaal minimum te behalen. Op de langere termijn komen er

² Detail 2019D39392 | Tweede Kamer der Staten-Generaal

duurzame energiebronnen beschikbaar. Betrokken partijen (bijv. de Staat der Nederlanden, OLS en de Saba Business Association) zullen zich gezamenlijk inzetten om een sociaal minimum te realiseren door steunmaatregelen zoals onderstand, AOW, kinderbijslag en minimumloon te verhogen en een werkloosheidsregeling in het leven te roepen. De Staat der Nederlanden is bereid om aan inkomenskant de noodzakelijke stappen te zetten, zodat de streefwaarden voor het sociaal minimum in 2025 kunnen worden gerealiseerd. Tegelijkertijd probeert de Staat der Nederlanden het minimumloon te verhogen. Dat is belangrijk, aangezien de positie van mensen die het minimumloon verdienen verbeterd moet worden en er een prikkel moet komen om (extra) te gaan werken.

- Fatsoenlijk betaald werk is de snelste manier om aan armoede te ontsnappen. Daarom is samenwerking op het gebied van scholing en arbeid zo belangrijk, voor een goed functionerende arbeidsmarkt en aandacht voor degenen die moeite hebben zich op die arbeidsmarkt staande te houden. Wat al die zaken betreft zijn extra maatregelen nodig. Het Bestuurscollege van Saba schakelt Ernst & Young in om een arbeidsmarktenquête op poten te zetten.
- OLS en SZW gaan samenwerken op de volgende gebieden: (1) overeenstemming over de structurele financiering van de sociale werkplaats en andere initiatieven voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Beide partijen maken zich sterk voor een proef met een tweede sociale werkplaats op Saba en zullen 'The Garden' en het pilotproject in 2023 grondig evalueren; (2) algemene maatregelen zoals de loonkostensubsidieregeling, die werkgevers ertoe moeten aanzetten om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt aan te nemen. Voor deze subsidie zal er in 2023 of uiterlijk 2024 een gezamenlijke (en wellicht externe) evaluatie worden verricht; (3) een werkloosheidsregeling (WW), in deze bestuurstermijn te introduceren. Het ministerie van SZW is wat dat betreft bereid advies in te winnen bij het Bestuurscollege; (4) verhoging van de structurele financiering van de afdeling Community Development van OLS, zodra het Bestuurscollege in staat is de taak van bijzondere onderstand op zich te nemen. Het Bestuurscollege voert de taak van bijzondere onderstand uit, wat nu formeel door SZW wordt gedaan, zodra de relevante verordening is aangenomen; (5) SZW en het Bestuurscollege zullen een enkel loket voor de eilandbewoners in het leven roepen zolang de taken nog afzonderlijk ten uitvoer worden gebracht. Dit zorgt voor betere publieke dienstverlening, kortere communicatielijnen en een integrale aanpak; (6) extra inspanningen op het gebied van baanbegeleiding (bijv. sollicitatiehulp, jeugdconsulent), gefinancierd door de CN-envelop; (7) maatregelen van de Staat der Nederlanden om door middel van toelages en kostenreducties armoede te bestrijden.
- Het Bestuurscollege en de Saba Business Association (SBA) komen regelmatig bijeen om sociale kwesties te bespreken en te bepalen welke stappen door de diverse betrokken partijen moeten worden gezet.
- Sociaal werk op lokaal bestuursniveau speelt een cruciale rol in het zelfstandiger maken van mensen. Huishoudens met een laag inkomen krijgen een oplossing op maat aangereikt. Het Bestuurscollege instrueert samen met alle relevante stakeholders (zoals Zorg en Jeugd Caribisch Nederland, scholen, SZW en VWS) de Eilandraad om het armoedebeleid ten uitvoer te brengen. Het kan daarbij gaan om schuldverlichting, hulp met bureaucratische procedures bij diverse instanties, Saba Works, hulp met het huishouden, voedselpakketten en methoden zoals 'achter de voordeur', 'keukentafelgesprekken' en '1 gezin, 1 plan'. Verdere afspraken worden in de tweede helft van 2022 gemaakt.
- Waar nodig worden diverse (nationale en lokale) faciliteiten voor sociale ondersteuning uitgewerkt en uitgebreid. Dit omvat onder meer de introductie van een juridische

grondslag voor maatschappelijke ondersteuning (AMvB Maatschappelijke Ondersteuning) en diverse instrumenten voor armoedebestrijding waarbij mensen zelf de mogelijkheid krijgen iets aan hun financiële situatie te doen (bijv. schuldsanering). Verdere afspraken worden in de tweede helft van 2022 gemaakt.

- OLS en de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening werken samen aan een beleidsagenda voor wonen en ruimtelijke ordening in Caribisch Nederland. Deze agenda omvat de ambities voor de komende jaren (van zowel Saba als de Staat der Nederlanden) en vormt de basis van de 'huisvestingsvisie' van Saba. De beleidsagenda vormt een kader waarin de ambities van Saba verder kunnen worden geconcretiseerd tot realistische afspraken met meetbare doelen. Het algemene doel van de agenda is het scheppen of versterken van de basisvoorwaarden waaraan moet worden voldaan om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen te verbeteren.
- Het Bestuurscollege van Saba staat, samen met op het eiland aanwezige partners zoals VWS, de slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling bij door middel van opvang, training van hulpverleners en het organiseren van bewustzijnsprogramma's en crisisinterventie (in lijn met de afspraken uit het bestuursakkoord over huiselijk geweld). Tegelijkertijd wordt er actie ondernomen tegen de daders.

2. Een gezonde samenleving

- VWS werkt op het moment aan een nieuw sport- en preventieakkoord. Op basis hiervan worden diverse mogelijke verbeteringen verkend, waarna alle relevante partijen hun goedkeuring moeten verlenen.
- Binnen de context van dit sport- en preventieakkoord zullen OLS en VWS op Saba blijven samenwerken aan een omgeving waarin een gezonde levensstijl wordt gepromoot en ondersteund. Preventieve maatregelen hebben betrekking op campagnes voor een gezonde levensstijl, lessen over verslaving, puberteit, seksualiteit, sportprogramma's en levensstijlcoaching. Er komen speciale programma's in de gemeenschap en op scholen, bijvoorbeeld om mensen gezonder te laten eten. Dat betekent ook het ontmoedigen van een ongezonde levensstijl en het helpen van degenen die hun levensstijl ten goede willen veranderen. Zo onderzoeken OLS en VWS een pilotprogramma om verslaafden middels een multidisciplinaire aanpak te begeleiden. Het Bestuurscollege wil hierbij de hulp van andere partijen invoeren om een gevoel van urgentie te creëren en de samenwerking op dat vlak te verbeteren. VWS biedt al financiële steun en expertise op enkele van deze gebieden, zoals jeugd, gezondheid en sport. Al deze inspanningen zijn gericht op de doelen die genoemd zijn in het sport- en preventieakkoord.³
- Om een gezondere levensstijl aan te moedigen worden bestaande sportfaciliteiten opgeknapt en worden er waar mogelijk nieuwe faciliteiten aangelegd. OLS en VWS ronden lopende projecten (zoals de renovatie van speelplaatsen) af en stellen een nieuw sport- en preventieakkoord op.
- OLS stelt een sportbeleidsplan op en ontwikkelt een sportinfrastructuur om de diverse betrokken partners medeverantwoordelijk te maken voor programma's en evenementen.
- Om kinderen op Saba een zo positief mogelijke opvoeding te gunnen en het welzijn van gezinnen te waarborgen blijft OLS – met behulp van Zorg en Jeugd Caribisch Nederland (ZJCN) – de hulpverlening uitbreiden en verbeteren. Dit omvat onder andere toegankelijke primaire jeugdzorg en ondersteuning door Community Development, Family & Humanitarian Affairs.

3 (Caribisch Sport- en Preventieakkoord 2019-2022: Samen naar een gezonder Saba)

- OLS, VWS en ZJCN maken afspraken over de samenwerking en het op- en afschalen van ouderschapsondersteuning in jeugdzorg.
- COVID-19 heeft het belang van een goed functionerende gezondheidszorg onderstreept. VWS en OLS zetten zich in om besmettelijke ziektes beter te kunnen bestrijden door middel van kennisuitwisseling en de structurele financiering van gezondheidsteams en -programma's, waarbij meer gebruik zal worden gemaakt van ICT-processen en -procedures.
- Het Bestuurscollege blijft de ontwikkelingen in de gezondheid van de eilandbewoners in de gaten houden en duiden. Dit omvat ook de implementatie van screeningprogramma's voor borst-, baarmoederhals- en darmkanker.
- Hoewel er al sinds 10 oktober 2010 diverse stappen zijn gezet in de gezondheidszorg, wordt er op Saba nog veel geklaagd over de vele incidenten op het gebied van de curatieve, verslavingsgerelateerde en mentale gezondheidszorg. Het Bestuurscollege besloot dan ook een projectleider/kwartiermaker aan te stellen om gegevens te verzamelen, de huidige situatie in kaart te brengen en in de tweede helft van 2022 met aanbevelingen te komen. Op basis van de analyse van de kwartiermaker worden de nodige aanpassingen doorgevoerd. Het is belangrijk dat doorverwijzingen door de juiste partijen worden gedaan: de Saba Cares Foundation (SCF), het SMMC (Sint Maarten Medical Center) en ZJCN. In het derde kwartaal van 2022 begint de pilot 'vrije verwijzingen'. In deze pilot is er voor doorverwijzingen naar het SMCC geen toestemming vooraf meer nodig door een medisch adviseur van ZJCN.
- OLS wil grote risicofactoren die bijdragen aan overdraagbare en niet-overdraagbare ziektes in de gemeenschap wegnemen.
- GHOR (calamiteitenbeheer) is al geïntroduceerd, maar vereist continue aandacht, vooral gezien het feit dat Saba geregeld getroffen wordt door orkanen.
- Het Bestuurscollege van Saba, VWS en de SCF zorgen samen voor een nieuw verzorgingstehuis voor ouderen en anderen die speciale zorg nodig hebben. Het Bestuurscollege zet zich hier samen met VWS en ZJCN voor in.

3. Het benutten van (potentieel) talent

- Op Saba wonen circa 350 18-minners. Het doel is om een doorlopende leerlijn te creëren van dagopvang tot en met de middelbare school, waarbij de overgang naar een nieuwe vorm van opvang/scholing zo soepel mogelijk verloopt. In deze leerlijn moeten alle elementen van hoge kwaliteit zijn, aangezien de gemeenschap geen vrije keuze heeft. Het doel is een systeem onder één schoolbestuur en een doortimmerd programma voor kinderen die extra zorg nodig hebben (vanwege gedrag en/of handicaps). Bovendien werken betrokken partijen, zoals de middelbare school en OLS, samen aan (1) het uitdagen van de jeugd; (2) het identificeren van talent; en (3) het voorbereiden van dat talent op mogelijk vervolgonderwijs in Nederland, de Verenigde Staten of elders.
- OCW en OLS brengen samen met andere partijen (zoals VWS) het masterplan voor het bouwen en renoveren van schoolgebouwen en -faciliteiten (zoals een gymzaal) ten uitvoer. Bovendien controleert OCW of Saba betrokken wordt bij de diverse initiatieven die op stapel staan voor de rest van Nederland in relatie tot (bijvoorbeeld) lezen en rekenen. (Dit in lijn met het 'comply or explain'-principe.) OCW, OLS, schoolbesturen, het Expertise Center Education Care, de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ) en de Saba Reach Foundation werken samen om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren en leggen een en ander vast in een nieuwe 'Education Agenda Saba 2022-2026'. Deze agenda is gericht op (het onderhoud van) schoolgebouwen, onderwijskwaliteit, beroepsonderwijs, bestuurlijke capaciteiten en meertaligheid in het onderwijs.

- Vanwege het fundamentele belang van hoger onderwijs ontwikkelt het Bestuurscollege een onderwijsplatform waarop alle betrokken partijen kennis uitwisselen, knelpunten wegnemen en toewerken naar een gedeelde visie.
- OLS en OCW verbeteren gezamenlijk de kwaliteit van het basisonderwijs. OLS en OCW kunnen de school of scholen ondersteunen door de juiste condities te scheppen. De onderwijsinspectie houdt de kwaliteit van het onderwijs in de gaten. De schoolbesturen, OLS en OCW leggen afspraken vast in de 'Education Agenda Saba 2022-2026' om het onderwijs verder te verbeteren.
- Extra aandacht krijgt het realiseren van nieuwe onderwijsgebouwen en -faciliteiten. Er is een masterplan, '(Early childhood) education related buildings', voor het renoveren en uitbreiden van de basisschool en het bouwen van een nieuwe middelbare school, technische school, nieuwe gymzaal, dagopvang en naschoolse opvang. OCW, VWS, SZW, OLS en het Pension Fund Caribbean Netherlands werken samen om dit masterplan in de komende jaren gefaseerd ten uitvoer te brengen.
- Sport(faciliteiten), muziek en cultuur (bijv. over de geschiedenis van Saba) vereisen continue aandacht. Deze elementen moeten niet alleen aan bod komen in lesprogramma's, maar ook daarbuiten. Het doel voor Saba is om onderdeel te worden van een groter netwerk waarin jongeren zich kunnen meten niet-eilandbewoners.
- OLS stelt een cultuurbeleidsplan op met als doel om op Saba een cultuurafdeling in het leven te roepen. Deze afdeling moet banden gaan onderhouden met stakeholders zoals scholen en andere culturele en erfgoedorganisaties op het eiland. Bovendien geeft OLS prioriteit aan het archiveren van de geschiedenis van Saba. Dit verbetert de culturele waarde van Saba en moedigt jongerenparticipatie en eilandbrede betrokkenheid aan. Ook scholen kunnen hier een rol in spelen, bijvoorbeeld middels het recent ontwikkelde en reeds geïmplementeerde Canon van Saba.
- Preventie is een belangrijke taak voor het Bestuurscollege en speelt dan ook een grote rol in het jeugdbeleidsplan. Diverse initiatieven worden uitgewerkt, zoals het mentorproject, de naschoolse clubs en de implementatie van het 'Samenwerkingsconvenant 13+'.
- OLS werkt samen met VWS aan een haalbaarheidsonderzoek over de aanleg van een openbaar zwembad. Daarnaast kijken OLS en VWS naar de beschikbaarheid van openbare recreatieve voorzieningen.
- Succesvolle programma's als 'BES(t) 4 kids' worden voortgezet, waarbij VWS, SZW, OCW, BZK en de drie eilanden van Caribisch Nederland zich met name zullen richten op het onderwijs voor (jonge) kinderen, professionalisme en faciliteiten. Dit omvat onder andere dag- en naschoolse opvang. Saba is zelf verantwoordelijk voor het ondersteunen van kinderopvangorganisaties, wat betekent dat het Bestuurscollege de Eilandraad zal instrueren om in 2023 en 2024 de Wet kinderopvang Caribisch Nederland ten uitvoer te brengen, in lijn met de afspraken uit het BES(t) 4 kids-programma. Het nationale bestuur blijft deelnemen aan het BES(t) 4 kids-programma en zal ook na 2024 financieel blijven bijdragen. Andere programma's zijn het sport- en preventieakkoord en de verdere uitwerking van het Samenwerkingsconvenant 13+. Voor langdurige impact in de gemeenschap moeten OLS en de relevante ministeries structurele fondsen reserveren, gebaseerd op personeel, programma's en projecten.

Thema 2: Economische ontwikkeling en ruimtelijke ordening

Visie:

De economische ontwikkeling van Saba is een belangrijk thema in Saba's Vision 2030 en de Hoofdlijnenbrief Koninkrijksrelaties. Een duurzaam en zelfvoorzienend Saba heeft een stabielere economie waarin het zakelijke klimaat ondernemers en (potentiële) investeerders trekt die zich kunnen vinden in het profiel van het eiland als welvarende, groene bestemming. Tegelijkertijd moeten de hoge kosten van ondernemerschap worden aangepakt en heeft ook de infrastructuur aandacht nodig. Hieronder vallen ook het verkennen van nieuwe markten en het beschermen en ontwikkelen van natuur en milieu, zoals beschreven in het 'Natuur- en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030' (NMBP). De aanleg van de nieuwe haven zal de algehele ontwikkeling van Saba in een stroomversnelling brengen. Door het opstellen van een lokaal en nationaal plan voor ruimtelijke ontwikkeling kan het eiland op duurzame en evenwichtige wijze worden ontwikkeld.

Uitwerking van de visie:

- OLS en de Staat der Nederlanden treden toe tot een taskforce en werkgroep om te onderzoeken hoe de hoge kosten van ondernemerschap op Saba kunnen worden aangepakt.
- Het vervoer tussen de eilanden is duur. Er zijn dan ook creatieve oplossingen voor de korte termijn nodig, evenals een langetermijnplan voor betaalbare, regelmatige verbindingen.
- Het toerisme op Saba kan worden uitgebreid naar de specifieke niche van milieuvriendelijk, duurzaam toerisme, met een focus op kwaliteit. Tegelijkertijd heeft de coronapandemie duidelijk gemaakt dat de economie van Saba gediversifieerd moet worden.
- Het behoud en de verdere ontwikkeling van de infrastructuur is een continu proces. Dit omvat geplande projecten zoals de nieuwe haven, renovatie van de bestaande haven, schoolgebouwen voor (jonge) kinderen, uitbreiding en onderhoud van wegen en diverse luchthavenprojecten.
- OLS en de Staat der Nederlanden hebben verschillende mogelijkheden om de hoge kosten van levensonderhoud te verlagen. Zo daalde de prijs van drinkwater toen de waterbottelarij werd geopend, een daling die werd doorgezet toen er een tijdelijke COVID 19-subsidie werd geïntroduceerd. Extra stappen op het gebied van waterbeheer (drinkwater, gezuiverd water op basis van omgekeerde osmose en grijs water) zijn noodzakelijk en de watervisie zal hiervoor als basis dienen.
- Saba ligt in een orkaangebied. Constante waakzaamheid is dan ook nodig om te voorkomen dat het eiland in het geval van rampen of calamiteiten niet tot chaos vervalt.

4. Reductie van de kosten van ondernemerschap, diversificatie van de economie, duurzaam toerisme

- Een algemene taskforce en werkgroep worden in het leven geroepen om de hoge kosten van ondernemerschap op Saba te onderzoeken en zo mogelijk te verminderen. Leden van de taskforce houden zich bezig met (het wegnemen van) knelpunten zoals bancaire diensten, douane- en expediteursdiensten, notariële diensten, immigratie- en grenscontrole, IND- en werkvergunningkwesties, post (waaronder het ontbreken van een postcode), import- en exportregels (bijv. op het vlak van veeteelt en gewassen) en diverse fiscale kwesties. Leden van de taskforce 'Solutions for Saba's high cost of doing business' zijn vertegenwoordigers van de Rijksdienst Caribisch Nederland (RCN), OLS en van de ministeries van Financiën, BZK, VWS, EZK/RVO, JenV en SZW. Ook de stuurgroep CN speelt hierin een belangrijke rol en het doel is om in 2022 van start te gaan. De taskforce onderzoekt ook hoe er in relatie tot bancaire en notariële diensten met Sint Eustatius kan worden samengewerkt. Van de hierboven genoemde ministeries neemt BZK

een leidende rol om op verschillende terreinen tot resultaat te komen.

- Veel burgers en bedrijven hebben klachten over het bankwezen op Saba. Een belangrijke opdracht van de taskforce 'Solutions for Saba's high cost of doing business' is om dat te verbeteren. Denk daarbij aan toegang tot bancaire diensten en financiële producten (zoals in Europees Nederland) door bedrijfseigenaren en particulieren, lagere kosten, betere dienstverlening en betere toegang tot hypotheeken.
- Het overheidsbedrijf Satel biedt op Saba telecom- en internetdiensten aan, terwijl het bedrijf SSSCW B.V. een telecomkabel tussen de eilanden exploiteert. In de gemeenschap zijn er veel klachten over de kwaliteit en prijs van internet- en telecomdiensten. Het Bestuurscollege, EZK en BZK organiseren een audit van de door Satel geleverde diensten. Aan de hand van de uitkomsten wordt er een nieuw investeringsplan opgesteld om de kwaliteit en betaalbaarheid van internet- en telecomdiensten te verbeteren. Zaken als glasvezelkabels, draadloze netwerken, organisatieontwikkeling, technische processen, strategie en externe expertise krijgen extra aandacht. Op basis van de audit wordt er gerichte ondersteuning gegeven en een plan van aanpak opgesteld.
- Om vaste internettoegang voor huishoudens op Saba goedkoper te maken krijgen inwoners een maandelijkse toelage van 35 dollar, afhankelijk van het aantal abonnees.
- Uit onderzoeken naar het reizen van en naar Saba is gebleken dat er geen sprake is van een goed werkend marktmechanisme voor lucht- en scheepvaart. Dat heeft geleid tot slechte verbindingen en zeer hoge prijzen, wat de maatschappelijke en economische ontwikkeling van het eiland in de weg zit. Burgers, professionele dienstverleners en de hospitalitysector worden hier negatief door geraakt, terwijl betaalbare, frequente verbindingen van en naar Saba in wezen een fundamenteel recht zijn. De eerste stap om dit op te lossen was het subsidiëren van een twee jaar durende veerbootpilot, die van start ging in 2021. Op basis van de uitkomsten van deze pilot, die verwerkt zullen worden door een werkgroep van Makana Ferry, bepalen OLS en de Staat der Nederlanden welke vervolgstappen nodig zijn. Onderdeel van de evaluatie is het bepalen van het aantal passagiers, de route en mogelijke plannen voor de langere termijn.
- Tegelijkertijd zal Infrastructuur & Waterstaat onderzoeken of en hoe de connectiviteit tussen Sint Maarten, Saba en Sint Eustatius op de middellange en lange termijn kan worden beschermd door middel van een openbardienstverplichting. Dit kost echter tijd en in de tussentijd zijn andere maatregelen nodig om vliegtickets goedkoper te maken. Zo kijkt het ministerie van Financiën naar mogelijkheden om de door Princess Juliana Airport gerekende luchtvaartbelasting voor vluchten van en naar Saba en Sint Eustatius te verlagen. Ook dat zal zijn uitwerking hebben op de prijs van vliegtickets.
- De uiterst welkome komst van de veerboot heeft, vanwege de vroege aankomst- en vertrektijden, geleid tot extra druk op de immigratie- en douanedienst. Alle veerbootpassagiers moeten op Saba worden gecontroleerd en hetzelfde geldt voor reizigers met bestemming Sint Eustatius. Als er veel passagiers aan boord zijn, kan dat vanwege het personeelstekort lang duren. OLS, de douane en de Koninklijke Marechaussee onderzoeken mogelijkheden om het controleproces in de haven en op het vliegveld te versnellen, om de doorstroom en de ervaring van reizigers te verbeteren.
- Om de economie te diversifiëren maken EZK, RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland), de Kamer van Koophandel en OLS ondernemerschap op Saba aantrekkelijker door start-ups de nodige ondersteuning en begeleiding te geven. Voor Bonaire wordt nu al zo'n programma op maat opgesteld en bepaalde elementen daaruit kunnen in een latere fase ook op Saba worden gebruikt. De deelnemers schrijven zich in voor een ondernemerschapsprogramma, bestaande uit een starterspakket voor start-ups, financiële steun en andere benodigde ondersteuning. Om ondernemers te trekken wordt het algehele

investeringsklimaat onderzocht door de taskforce 'Solutions for Saba's high cost of doing business'. Voor potentiële investeerders moet de rode looper worden uitgerold.

- Maar ook andere maatregelen zijn nodig, aangezien het niet makkelijk is om de economie van Saba te diversifiëren. Denk daarbij aan uitbreiding van de medische universiteit en het aantrekken van verwante instellingen en organisaties, en het promoten van Saba als fantastische plek om te werken of hub voor online werken. Andere mogelijkheden zijn centra voor het onderzoeken van het leven in de zeeën en in het regenwoud (in samenwerking met de Saba Conservation Foundation) of het promoten van het eiland als retreat voor individuen/groepen of managers (voor strategiemeetings). Ook kan worden onderzocht of bepaalde RCN-taken uitgevoerd kunnen worden op Saba in plaats van enkel op Bonaire.
- Saba wil een hoogwaardige bestemming voor ecotoerisme worden. In dat licht wordt door de University of Central Florida (UCF) het 'Tourism Master Plan 2022-2027' opgesteld. Dit plan moet leiden tot meer tevredenheid onder toeristen, nieuwe economische impulsen, een betere kwaliteit van het leven voor eilandbewoners en bescherming van het culturele en natuurlijke erfgoed. Het algemene doel van het masterplan is het aanpakken van de vastgestelde uitdagingen en tekortkomingen. Onderzocht wordt hoe Saba zijn concurrentiepositie in de Caraïben kan verstevigen, de sociaaleconomische bijdrage van het toerisme aan het eiland kan verhogen en potentiële nieuwe markten en doelgroepen kan aanboren. Het uiteindelijke masterplan moet in 2022 worden afgerond en zal een coherente vijfjarige visie voor het eiland (inclusief duidelijke richting, actieplan en begroting) bevatten. Hierbij is de ondersteuning van EZK en RVO nodig.
- Het toeristische product kan worden ontwikkeld en verbeterd door het toerisme uit te breiden. Op dit moment ligt de focus vooral op de Amerikaanse markt, maar er zijn nog andere mogelijkheden. Europa en Zuid-Amerika bieden veel potentieel. Betere (algemene) marketing is daarbij van groot belang. De algehele eilandervaring moet worden verbeterd door te investeren in producten (bijv. excursies naar historische locaties, nieuwe wandelpaden, meer culturele evenementen) en betrokkenen te trainen in gastvrijheid.

5. Doorlopende ontwikkeling van infrastructuur, ruimtelijke ordening en waterbeheer

- Saba's grootste infrastructurele project in de komende paar jaar is de aanleg van de nieuwe haven. IenW (voor technische assistentie) en OLS blijven samenwerken aan een goed functionerende, orkaanbestendige en op de toekomst voorbereide haven. De huidige haven (Fort Bay) blijft gebruikt worden door vrachtschepen. Door deze scheiding van functies zullen de veiligheid en aantrekkelijkheid van de nieuwe haven toenemen. Vissers en zeiljachten kunnen in de nieuwe Black Rocks-haven veiliger aanmeren. (Op dit moment vermijden de meeste zeiljachten het eiland omdat ze niet veilig kunnen aanmeren.) Het aantrekken van meer zeiljachten, in lijn met het doel van hoogwaardig ecotoerisme op Saba, zal de economische ontwikkeling van het eiland bespoedigen.
- De nieuwe haven biedt talloze mogelijkheden voor het intensiveren van de economische activiteit op Saba. OLS voert een Economic Impact Assessment uit. Dit onderzoek kan nog andere economische voordelen van een nieuwe, volledig functionerende haven aan het licht brengen: voordelen op het vlak van toerisme, werkgelegenheid, belastinginkomsten enzovoort. OLS verwerkt de uitkomsten in een masterplan voor de haven en bespreekt de uitkomsten met de betrokken afdelingen.
- OLS zet ook stappen om de luchthaven te verbeteren. Aandachtsgebieden zijn de verkeerstoren, de omheining, verdere renovatie van het gebouw en scheiding van aankomende en vertrekkende passagiers (zodra de brandweer elders onderdak heeft

gevonden). Bovendien wordt het masterplan voor de luchthaven bijgewerkt.

- Verdere ontwikkeling van de infrastructuur op het eiland omvat het onderhouden van het huidige wegennet en het aanleggen van nieuwe wegen. Kernpunt in het plan is de aanleg van een nieuwe ringweg rond Sint Johns en een nieuwe verbindingsweg tussen Black Rocks en de weg van Sint Johns naar Windwardside. Deze weg is nodig als tweede weg naar de haven en het nieuwe ontwikkelingsgebied, dat op het moment slechts toegankelijk is via een weg waar geregeld aardverschuivingen plaatsvinden. Een andere belangrijke kwestie voor het Bestuurscollege is het opstellen van een verkeersmobiliteitsplan en het aanleggen van extra parkeergelegenheid.
- De ruimte op Saba is beperkt en een goede ruimtelijke ontwikkeling is dan ook belangrijk voor het eiland. Tot op heden is het lokale bestuur onontbeerlijk gebleken wat betreft het goedkeuren van essentiële, gewenste initiatieven en het blokkeren of aanpakken van ongewenste projecten. Extra stappen zijn echter noodzakelijk, en niet alleen vanuit een lokaal perspectief gezien. Goede ruimtelijke ordening is een vereiste van de Staat der Nederlanden. OLS werkt dan ook samen met BZK om een goed plan voor ruimtelijke ordening op Saba op te stellen.
- Afspraken over specifieke maatregelen op dit gebied worden gemaakt door de stuurgroep NMPB op Saba. BZK en VRO stellen, conform de Wet grondslagen ruimtelijke ontwikkelingsplanning BES en het NMBP, een overkoepelend plan voor ruimtelijke ordening op voor CN. Dit in nauwe samenwerking met OLS.
- BZO en VRO zijn juridisch verantwoordelijk voor het opstellen van coherent, duurzaam overheidsbeleid voor ruimtelijke ordening in Caribisch Nederland (Wet grondslagen ruimtelijke ontwikkelingsplanning BES). Deze langetermijnvisie op ruimtelijke ordening is samengevat in een ontwikkelingsprogramma dat in 2023 in gebruik zal worden genomen. Voor het opstellen van dit programma is nauwe samenwerking met OLS onontbeerlijk. Daarnaast is het belangrijk dat het lokale plan voor ruimtelijke ordening bij het nationale ontwikkelingsprogramma past. Beide plannen moeten helpen met het ten uitvoer brengen van de afspraken uit het NMBP. OLS stelt een lokaal plan voor ruimtelijke ordening op, in lijn met de Wet grondslagen ruimtelijke ontwikkelingsplanning BES.
- De minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening stelt, conform de Wet grondslagen ruimtelijke ontwikkelingsplanning BES en het NMBP, een overkoepelend plan voor ruimtelijke ordening op voor CN.
- IenW en OLS investeren al geruime tijd in waterzuivering op basis van omgekeerde osmose. Beide partijen blijven zich daarvoor inzetten. IenW heeft extra fondsen weten te verwerven, zodat de tarieven verder kunnen dalen. Daarnaast worden er in de watervisie extra stappen voor watermanagement op het eiland beschreven. De volgende vier projecten zijn nodig om de groei in het aanbod van en de vraag naar waterzuivering op basis van omgekeerde osmose zeker te stellen: (1) het verhogen van de watertransportcapaciteit van Fort Bay naar The Bottom; (2) de aanleg van de benodigde leidingen en pompen om de nieuwe haven op het waternet aan te sluiten; (3) de installatie van een stabielere waterinlaat en het aansluiten van een andere zuiveringsinstallatie; en (4) het opnemen van waterreservoirs in het publieke netwerk.

Artikel 7.

Thema 3: Klimaat en natuur

Visie:

Duurzaamheid is een belangrijk algemeen thema in Saba's Vision 2030 en de Hoofdlijnenbrief

Koninkrijksrelaties. Een duurzaam en zelfvoorzienend Saba is minder afhankelijk van fossiele brandstoffen, investeert meer in lokale voedselvoorziening en beschermt en behoudt de unieke ecosystemen op land en in zee. Bovendien worden afvalstromen op slimme, duurzame manier verwerkt.

Uitwerking van de visie:

- Met het ruime aanbod van zon en wind zijn er diverse mogelijkheden om de energieopwekking te verduurzamen. Zo'n 40% van de opgewekte stroom komt op het moment uit hernieuwbare bronnen. OLS en de Staat der Nederlanden willen aantonen hoe een klein eiland als Saba minimaal 90% klimaatneutraal kan worden door meer windenergie in te zetten, zodat het als toonbeeld kan dienen voor de rest van het Koninkrijk.
- De natuur op Saba is belangrijk voor de eilandbewoners en een 'unique selling point' voor toeristen. Duurzaam natuurbeheer kan helpen het ecotoerisme een boost te geven.
- Saba wil concrete stappen zetten om de eigen voedselvoorziening veilig te stellen en minder afhankelijk te worden van import.
- Afvalverwerking is duur omdat te recyclen materialen van het eiland moeten worden afgevoerd. Terwijl er gewerkt wordt aan een betere structurele oplossing moeten de huidige hoge operationele kosten worden opgevangen.
- Afvalwater moet worden gezuiverd om de waterkwaliteit op land en in zee op peil te houden.

6. *Versnelde transitie naar hernieuwbare energie voor kostenverlaging*

- De kosten van levensonderhoud zijn hoog in Caribisch Nederland. Dat komt met name door de hoge energieprijzen. Door te investeren in hernieuwbare energie kunnen deze kosten worden gereduceerd, wat zich uiteindelijk zal vertalen in lagere kosten van levensonderhoud. OLS, EZK en BZK werken samen met staatsbedrijf SEC (Saba Electric Company) om meer hernieuwbare energie te produceren en minimaal 90% klimaatneutraal te worden door meer windenergie toe te voegen aan de energiemix op Saba. EZK en OLS proberen extra fondsen (bijv. SDE++) vrij te maken voor nieuwe initiatieven op dat vlak. Voorbeelden van dergelijke initiatieven zijn het moderniseren van het stroomnet en het produceren van meer zonne- en windenergie.
- Vanwege de stijgende energieprijzen in Europees en Caribisch Nederland heeft SZW middelen gereserveerd voor een incidentele bijdrage aan eilandbewoners met een laag inkomen om de stijgende energierekening deels te compenseren.

7. *Ontwikkeling van natuur en milieu, lokale voedselproductie en afvalbeheer*

- OLS, LNV, IenW en BZK/RO implementeren gezamenlijk het Natuur- en milieubeleidsplan (NMBP) voor Saba. Het lokale bestuur heeft de 'Saba Implementation Agenda 2022-2030' aangenomen en voert deze uit door middel van het 'Saba Nature and Environment Plan of Action 2022-2024'. Het nationale bestuur heeft € 35 miljoen gereserveerd voor de implementatie van NMBP-fase 1 (2022-2025), inclusief € 5 miljoen voor een structurele oplossing voor afvalverwerking in Caribisch Nederland.
- Het Saba Nature and Environment Plan of Action is afgestemd op verschillende doelen in het NMBP en de Saba Implementation Agenda 2022-2030. Saba richt zich op: (1) de aanplant van nieuwe bomen, waaronder fruitbomen; (2) lokale voedselproductie via akkerbouw; (3) hydrocultuur en moestuintjes; (4) ondersteuning van veeteelt en visserij; (5) beheer van de geitenpopulatie; (6) mariene projecten zoals het onderzoekslaboratorium en koraalherstel; (7) doorlopend onderhoud aan wandelpaden en andere projecten in het regenwoud; (8) versterking van natuurbehoud (parkmanagement); (9) ondersteuning van bestaande afvalverwerkingsactiviteiten en

duurzame oplossingen; (10) extra capaciteit voor OLS om aan al deze projecten te werken; en (11) voorlichting en communicatie. Het Saba Nature and Environment Plan of Action is opgenomen in Saba Package 2.0.

- De vermelde doelen worden op het moment al uitgewerkt. Het geitenpopulatieproject is al van start gegaan en zal met succes worden afgerond. Het doel van het aanplantingsproject is om erosie tegen te gaan en de aantrekkelijkheid van Saba voor toeristen te vergroten. Er worden ook fruitbomen aangeplant, wat een impuls kan zijn voor de lokale voedselproductie en de zelfredzaamheid van het eiland. Er is een hydrocultuurproject gestart, maar er moet nog meer gebeuren om te zorgen dat dat project succesvol verloopt. Het doel is om elementen uit het masterplan voor intensieve tuinbouw ten uitvoer te brengen en bepaalde ambities met betrekking tot veeteelt te verwezenlijken (waaronder het aanstellen van een veearts). Een en ander maakt deel uit van het Saba Nature and Environment Plan of Action.
- De import en export van producten gerelateerd aan lokale voedselproductie (bijvoorbeeld de import van veevoer en de export van vlees) is tijdrovend en duur (belastingen, tussenhandelaren). Voor iedereen die een bijdrage wil leveren aan een zelfvoorzienend Saba moet de rode loper worden uitgerold. Op dit moment hebben importtarieven en andere regelgeving nog een negatief effect. Al deze zaken worden opgepikt door de taskforce 'Solutions for Saba's high cost of doing business'.
- Het lokale bestuur wil het koraal herstellen en behouden. Bij Saba zijn nog enkele van de weinige nog gezonde koraalriffen ter wereld te vinden. Door de opwarming van de aarde, duikactiviteiten en waterverontreiniging lopen ook deze riffen gevaar. Zonder de noodzakelijke kennis en (financiële) ondersteuning van OLS en de Staat der Nederlanden zal dit koraal verdwijnen. Er wordt geëxperimenteerd met kunstmatige riffen, maar dat is vooralsnog op kleine schaal. Maatregelen en conservatieprogramma's zijn nodig om grootschalig herstel mogelijk te maken. Om dat te bewerkstelligen moet de Saba Conservation Foundation meer middelen krijgen. Deze organisatie is op het moment te klein om alle benodigde taken ten uitvoer te brengen.
- Het Bestuurscollege, LNV en IenW onderzoeken hoe afvalverwerking en recycling op Sint Eustatius en Saba gezamenlijk kunnen worden geoptimaliseerd. Het doel van het lokale bestuur van Saba is om in de komende vijf jaar voor een duurzamere afvalverwerking te zorgen. IenW en de twee eilanden (Saba en Sint Eustatius) richten een taskforce 'Waste management CN' op. In de tussentijd moet het Bestuurscollege een oplossing vinden voor de hoge en ongedekte operationele kosten van het recyclingproces.
- Hoe afvalwater wordt verwerkt, heeft grote impact op de kwaliteit van water en land, maar is ook een van de aandachtspunten in het NMBP. Het Bestuurscollege ontwikkelt een visie op afvalwater (gefinancierd vanuit de NMBP-begroting) om toekomstige maatregelen vorm te geven.

Artikel 8.

Thema 4: Goed bestuur

Visie:

Op basis van Saba's vision 2030 en de Hoofdlijnenbrief Koninkrijksrelaties zijn beide partijen van zins de bestuurlijke en uitvoerende kracht van het eiland te verstevigen. Een duurzaam, zelfvoorzienend Saba vereist een professionele, op de burger gerichte organisatie met voldoende capabel personeel en waar kwaliteit, een motiverende werkomgeving en zelfstandigheid belangrijke factoren zijn. OLS wil een robuuste, inclusieve, ondersteunende en betrouwbare organisatie worden waarin iedereen zich optimaal kan inzetten voor de gemeenschap op Saba.

Uitwerking van de visie:

- OLS wil resultaat boeken. De grote variatie in taken (vanwege de brede, uitgewerkte portfolio) betekent dat steeds weer de juiste mensen voor de juiste taken moeten worden gezocht. OLS is een relatief jonge organisatie en organisatieontwikkeling is een continu proces.
- Het Bestuurscollege zet stappen om OLS om te vormen tot een professionele, klantgerichte organisatie. Getracht wordt om de gemeenschap en andere stakeholders bij de beleidsvorming te betrekken.
- Vanaf 2022 zal de vrije uitkering structureel worden verhoogd.
- Het Bestuurscollege beseft dat handhaving en de juiste werking van overheidsdiensten het fundament vormen van een gezaghebbend, betrouwbaar bestuur. Ook integriteit is een voorwaarde voor vertrouwen in het bestuur. De gemeenschap op Saba moet dus kunnen vertrouwen op de integriteit van overheidsfunctionarissen en bestuurders.
- Het Bestuurscollege beseft dat het belangrijk is om kinderen en jongeren te betrekken bij de politiek. De jeugd moet een stem krijgen in de beleidsvorming. Het is cruciaal dat er beleid komt dat in de behoeften van jongere generaties voorziet.
- In lijn met de Wet financiën openbare lichamen BES wil OLS het beheer van publieke financiën blijven verbeteren.
- Een legitiem en effectief bestuur beschikt over de juridische grondslag en uitvoerende capaciteiten om mogelijke overtredingen van wet- en regelgeving bestuurlijk en juridisch aan te pakken. Dat vraagt om geld, structureel beleid en operationele slagkracht.
- OLS blijft zich inzetten om het burgerregister te verbeteren.

8. Een betere publieksdienst

- Het Bestuurscollege van Saba wil de publieke communicatie verbeteren en de publieke dienstverlening in het algemeen moderniseren, bijvoorbeeld door de inzet van een enkel overheidsloket waar diverse (nog te bepalen) overheidsdiensten in digitale vorm worden aangeboden. Er zijn mogelijkheden om digitale diensten en de digitale economie te versterken, waarbij het eiland fungeert als hub voor de rest van de wereld. BZK introduceert een geïntegreerde strategie voor digitalisering in Caribisch Nederland, gebaseerd op de bredere digitaliseringsagenda.
- De RCN en het Bestuurscollege van OLS gaan nauw samenwerken om de publieke dienstverlening voor de eilandbewoners waar mogelijk te verbeteren. Een en ander valt onder het takenpakket van de kwartiermaker van de RCN. Specifieke onderwerpen die zullen worden behandeld, zijn digitalisering en samenwerking op het vlak van gedeelde diensten zoals ICT. Denk in dat verband aan betere toegankelijkheid, vertaalde documenten en een warme, klantgerichte benadering. Ook kan worden onderzocht of bepaalde RCN-taken uitgevoerd kunnen worden op Saba in plaats van enkel op Bonaire.
- Het Bestuurscollege van Saba verkent samen met SZW mogelijkheden om de samenwerking verder te verbeteren, met als doel om de eilandbewoners betere en – zo mogelijk – geïntegreerde diensten aan te bieden. Het doel is onderzoeken of een enkel overheidsloket voor alle vraagstukken op het maatschappelijke vlak tot de mogelijkheden behoort.
- Het Bestuurscollege van Saba werkt samen met OCW om een Sabaans archief op te richten. In dat archief worden belangrijke (historische) documenten met betrekking tot Saba opgeslagen, zodat ze goed toegankelijk zijn voor geïnteresseerden.
- Ook het verbeteren van de kwaliteit van het burgerregister is een belangrijke taak voor het lokale bestuur. BZK/DS biedt ondersteuning in termen van capaciteit, kennis, processen, procedures en digitalisering.

- Het Bestuurscollege zet stappen om burgers en andere stakeholders bij de beleidsvorming te betrekken.
- Het lokale bestuur en BZK/CZW onderzoeken de oprichting van een antidiscriminatiekloket dat past bij de Sabaanse samenleving en cultuur. Om de gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen te versterken heeft de Nederlandse regering via het BES-fonds voor OLS middelen beschikbaar gesteld.
- Het Bestuurscollege besteedt de renovatie en modernisering van diverse overheidsgebouwen en -kantoren uit. Daaronder valt ook de rechtszaal, waar openbare bijeenkomsten worden georganiseerd. Een en ander moet leiden tot een andere ervaring en betere werkomgeving voor het personeel.

9. Betere openbare veiligheid, meer legitimiteit en betrouwbaarheid van het openbaar bestuur

- JenV werkt aan een structureel geïntegreerd en toegankelijk juridisch loket.
- Op de korte termijn is tijdelijke capaciteit nodig om een migratievisie voor het eiland op te stellen. Die capaciteit is ook nodig voor herziening van de Wet toelating en uitzetting BES.
- OLS roept een nieuwe afdeling 'Safety and Legal' in het leven. Deze afdeling richt zich op het verbeteren van de lokale regelgeving en kan ook samen met nationale ministeries werken aan zaken zoals naleving, voorlichting en het verder afstemmen van beleid en wetgeving in de komende vijf (5) jaar. Nu de lokale regelgeving gemoderniseerd en geïmplementeerd is (denk aan de onlangs gemoderniseerde verordeningen voor verkeersveiligheid), moeten zowel de lokale als nationale regels zichtbaar worden gecontroleerd en gehandhaafd door OLS. Dat moet de legitimiteit en betrouwbaarheid van het openbare bestuur verbeteren. Hiervoor worden het structurele Good Governance-budget van BZK en de vrije uitkering voor Saba gebruikt.
- JenV en OLS onderzoeken hoe de taken en volmachten van de gezaghebber (en OLS) op het vlak van orde en veiligheid kunnen worden uitgebreid, bijvoorbeeld door amendering van de Opiumwet 1960 BES (waarin het recht op inhechtenisneming is omschreven) en de Wet openbare lichamen BES (waarin de boete voor verstoring van de openbare orde en andere handhavingsvolmachten zijn omschreven). Daarnaast onderzoeken JenV, VWS, BZK en OLS (evenals Bonaire en Sint Eustatius) welke stappen kunnen worden gezet ten gevolge van de Bibop-pilot en de pilot met tijdelijke contact- en straatverboden in Caribisch Nederland. JenV en het Bestuurscollege bespreken de mogelijkheid van het afstemmen van het beleid ten aanzien van drugsgebruik op de Nederlandse wet- en regelgeving.
- JenV, VNG en OLS onderzoeken manieren om verbeteringen aan te brengen in de communicatie met en zorg voor mensen die onlangs uit Nederlandse gevangenissen zijn ontslagen, naar Saba reizen en een complexe medische, psychische en/of juridische hulpvraag hebben. Saba beschikt niet over de zorgfaciliteiten en veiligheidsvoorzieningen om zulke personen goed op te vangen. Deze personen vereisen zorgvuldig overleg, planning en extra mankracht om te zorgen dat de veiligheid van de gemeenschap als geheel en de individuele zorgverlening op peil blijven.
- JenV probeert om de notariële diensten te verbeteren en voor Saba een oplossing voor de korte én langere termijn te ontwikkelen. Dit wordt ook opgepakt door de taskforce 'Solutions for Saba's high cost of doing business'.
- JenV helpt met de verdere ontwikkeling van de rampen- en calamiteitenorganisatie van Saba, bijvoorbeeld door lokale instanties in contact te brengen met organisaties in andere delen van het Koninkrijk, voor het delen van kennis en ervaringen. De resultaten van de evaluatie van de Veiligheidswet BES worden geïmplementeerd.

- De voorbereiding op orkanen is een continu proces. OLS wil huizen en shelters verstevigen en beter inrichten. Hierbij moet ook de nodige aandacht aan erfgoed worden besteed. Daarnaast is het belangrijk om huiseigenaren te helpen met het orkaanbestendig maken van hun huis. OLS en BZK onderzoeken of dat mogelijk is in het kader van de huidige huisvestingsambities.
- Het ministerie van Defensie gaat samenwerken met JenV om (1) de orkaanrespons te coördineren met andere eilanden in het Koninkrijk en de regio enerzijds en internationale organisaties anderzijds; (2) de procedures jaarlijks (vóór het orkaanseizoen) door te lichten; en (3) samen met lokale veiligheidspartners trainingen te organiseren over activiteiten/procedures in het geval van een naderende orkaan.
- JenV-partners en OLS besteden extra aandacht aan het gebruik en de smokkel van drugs op en naar het eiland. JenV-partners en het lokale bestuur van Saba zijn hier voortdurend mee bezig. Projecten worden samen uitgevoerd met lokale, regionale en nationale veiligheidspartners.

10. Een moderne, robuuste en werknemersgerichte organisatie op basis van solide financiën

- Partijen zijn van zins de bestuurlijke en uitvoerende kracht van het eiland te verstevigen. Met behulp van BZK, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de gemeenten zelf wil OLS een moderne, capabele organisatie worden waarin iedereen zijn of haar taken op de best mogelijke manier voor de gemeenschap ten uitvoer kan brengen. Een en ander moet mogelijk worden gemaakt door training, educatie, uitwisselingsprogramma's en organisatieontwikkeling.
- BZK blijft het lokale bestuur ondersteunen met het structurele Good Governance-budget, kennis, capaciteitsopbouw, educatie en training. OLS zet het huidige proces van organisatieontwikkeling voort, dat onder andere bestaat uit het oprichten of combineren van (nieuwe) afdelingen en de training en scholing van ambtenaren (bijv. via TOP Saba) en bestuurders (van zowel het Bestuurscollege als de Eilandraad). In 2022 zal BZK incidenteel extra investeren in de implementatie van Saba Package 2.0 en de organisatieontwikkeling van OLS. BZK maakt hier op de korte termijn afspraken over met Saba.
- De Eilandraad en de griffie krijgen extra capaciteit, budget, training en scholing. Op die manier kan de Eilandraad, als het hoogst verkozen bestuurlijk lichaam, zijn (juridische) taken verder ontwikkelen.
- SZW, VWS en OLS werken gezamenlijk aan een sterke basis voor de Community Development-afdeling van OLS, zodat men daar de expertise en capaciteit krijgt om alle juridische verplichtingen na te komen en eilandbewoners goed te kunnen helpen.
- OLS implementeert een lokale rekenkamer. De rekenkamer helpt om de transparantie van bestuurlijke processen te verbeteren. Een goed functionerende rekenkamer op Saba helpt ook om de rechtsgeldigheid en effectiviteit van het bestuur te waarborgen. Bovendien is het een verplichting volgens de Wet openbare lichamen BES. Deze wet schrijft een enkele rekenkamer voor alle BES-eilanden voor, maar besloten is om voor elk eiland een aparte rekenkamer op te richten. De rekenkamer moet een logische verbinding gaan vormen tussen politiek, bestuur en officiële instanties.
- OLS wil (met steun van BZK) proactief integriteitsbeleid ontwikkelen en in stand houden: beleid waarin bepaalde gedragsregels en activiteiten worden omschreven, zoals, maar niet beperkt tot, het onder de aandacht brengen van integriteitskwesties, het identificeren van kwetsbaarheden in de organisatie en het aanpakken van integriteitsbreuken. Halverwege 2023 stellen OLS en BZK een actieplan op voor het opstellen en doorvoeren van

integriteitsbeleid voor ambtenaren en bestuurders op Saba.

- OLS zet zich in voor meer jeugdparticipatie: jongeren worden actief betrokken bij het beleid dat van hen op toepassing is. Een en ander wordt ondersteund door de Youth Council Saba (YCS), opgericht in 2021. Een belangrijke stelregel is dat de ideeën en behoeften van jongeren een centrale rol moeten spelen en dat jeugdparticipatie gebaseerd wordt op gelijkwaardigheid tussen jongeren en bestuurders. Het doel is om kennis uit te breiden en debatvaardigheden te verbeteren, zodat jongeren van zich kunnen laten horen en weten hoe politiek, democratie en het rechtssysteem werken. BZK ondersteunt de YCS met financiële middelen.
- In naam van BZK zal de VNG een uitwisselingsnetwerk oprichten tussen Europees-Nederlandse gemeenten en het Caribische deel van het Koninkrijk. Als onderdeel van dat netwerk wordt de technische hulp van Nederlandse gemeenten, ministeries en provincies ingeroepen om de uitvoerende slagkracht van het OLS-bestuur te versterken.
- In lijn met de Wet financiën openbare lichamen BES wil OLS het beheer van publieke financiën blijven verbeteren. Hierbij worden de aanbevelingen van de externe auditor en het College financieel toezicht BES als basis genomen. OLS en BZK stellen hiervoor samen de doelen vast en ontwikkelen samen een stappenplan.
- Vanaf 2022 zal de vrije uitkering structureel worden verhoogd. In 2022 zal deze € 1.823.000 (\$ 2.160.000) bedragen. Daarnaast wordt de vrije uitkering in 2022 verhoogd met diverse toelages, onder andere voor capaciteitsopbouw (€ 667.000/\$ 787.000) en (incidenteel) voor het opvangen van tekorten (€ 800.000/\$ 944.000) en (incidenteel) andere capaciteitsopbouwende projecten (€ 933.000/\$ 1.100.100). Op basis van de CN-sleutel zal de vrije uitkering voor Saba in 2025 toegenomen zijn met circa € 4,6 miljoen. De exacte verhoging in 2023 en daarna wordt halverwege 2023 vastgesteld en is deels afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek naar de vrije uitkering voor BES. De verhoging van de vrije uitkering is nodig om de eilandtaken naar behoren uit te voeren (en met name om taken/projecten die nu incidenteel worden gesubsidieerd een structurele basis te geven). De exacte uitwerking wordt middels een begrotingsamendement aan de Eilandraad voorgelegd. Wat betreft de structurele compensatie van € 1 miljoen uit de begroting van BZK (gedeeltelijke uitvoering van de motie Van den Berg/Kuiken): deze fondsen zijn bedoeld om het structurele tekort van OLS (zoals te zien in de OLS-begroting voor 2022) op te vangen. OLS hoeft dus niet uit de algemene reserves te putten, resulterend in een sluitende begroting voor 2022. Dit zal ook in het volgende begrotingsamendement worden opgenomen.
NB: De hierboven genoemde € 933.000 wordt alleen uitgekeerd in 2022, en onder voorwaarde dat het bedrag wordt goedgekeurd door de Eerste en Tweede Kamer.

Overzicht financiën en actieplan

- Dit Bestuursakkoord wordt verder uiteengezet in een jaarlijkse uitvoeringsagenda, bestaande uit een financieel en praktisch gedeelte. Daar vindt u aanvullende informatie over financiën, maatregelen, verantwoordelijkheden en planning. De eerste uitvoeringsagenda heeft betrekking op de periode **half juni 2022 tot half juni 2023** en is als bijlage A aan dit Bestuursakkoord toegevoegd.
- Het Bestuurscollege stelt samen met BZK een jaarlijkse uitvoeringsagenda op voor Saba Package 2.0.

Hoofdstuk 2 – Slotbepalingen

Artikel 1. Slotbepalingen

- 1.1 In zoverre medewerking van de Eilandraad of de gedeputeerde van Saba nodig is om enige in dit Bestuursakkoord beschreven verplichtingen of maatregelen van het Bestuurscollege of OLS te vervullen of ten uitvoer te brengen, zal het Bestuurscollege alles in het werk stellen om te zorgen dat de Eilandraad of de gedeputeerde op dusdanige wijze meewerkt dat aan al deze verplichtingen kan worden voldaan of al deze maatregelen ten uitvoer kunnen worden gebracht.
- 1.2 De Saba Package 2.0 treedt in werking op het moment van ondertekening door beide partijen. De einddatum is 31 december 2025. Partijen komen overeen dat dit Bestuursakkoord kan worden verlengd (bijv. met één jaar). Tussentijdse wijzigingen en toevoegingen aan het document zijn mogelijk met schriftelijke goedkeuring door beide partijen vooraf.
- 1.3 Partijen plegen gedurende het jaar bilateraal overleg in relatie tot de vier (4) thema's en tien (10) ambities. BZK speelt hierbij een coördinerende rol. OLS brengt elk jaar verslag uit over de progressie van het Bestuursakkoord, door middel van een rapport waarin de uitvoeringsagenda voor het komende jaar is opgenomen.
- 1.4 IenW kan instemmen met (1) de afspraken in dit Bestuursakkoord en (2) een onderzoek naar de hoogte van de vrije uitkering, onder voorwaarde dat IenW geen toegewezen taken en/of verantwoordelijkheden overneemt van Saba. IenW kan ook niet verantwoordelijk worden gehouden voor de financiering van huidige en toekomstige ambities van het eiland.
- 1.5 Partijen sturen aan op tastbare resultaten op basis van de inhoud van dit Bestuursakkoord.
- 1.6 Dit Bestuursakkoord is juridisch bindend en wordt binnen tien (10) dagen na ondertekening gepubliceerd.

Aldus overeengekomen en in tweevoud opgemaakt en getekend te _____ op

Openbaar Lichaam Saba		In naam van de Staat der Nederlanden
Mr. B. Zagers Gedeputeerde van het Openbaar Lichaam Saba		Mrs. A.C. Van Huffelen, staatssecretaris Koninkrijksrelaties en Digitalisering